

บทที่ ๕

สรุปผลวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษา วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) ” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธรเจ้า, เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล), และเพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ของพระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) ซึ่งได้สรุปผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษา วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) สรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑.๑ ศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธรเจ้า เมื่อพระพุทธรองค์ศรีสุทนต์เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ทรงคำนึงถึงเป้าหมาย คือ การทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในเบื้องต้นพระองค์ทรงพิจารณาว่าจะโปรดแสดงธรรมดีหรือไม่เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบด้วยการตรัสรู้ นั้น เป็นหลักธรรมอันล้ำลึก ยากต่อผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงที่ว่า มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์คือเป็นสัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ จึงทรงประกาศพระศาสนา พระองค์มีบทบาทดังนี้ ๑) บทบาททางกาย คือ การสำรวมทางกาย ๒) บทบาททางวาจา คือ การใช้วาจาประกาศสั่งจรรยา ๓) บทบาททางใจ คือ มีจิตใจที่หนักแน่นไม่หวั่นไหว และบทบาทในการสอนมากมาย โดยมีเป้าหมายที่สมบูรณ์ อยู่ ๓ ประการ คือ

- (๑) เผยแผ่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง (หลักปริยัติธรรม)
- (๒) เผยแผ่ด้วยการทำสิ่งที่ดีและทำยากให้เขาดู (หลักปฏิบัติธรรม)
- (๓) เผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขาดู (หลักปฏิเวธธรรม)

๕.๑.๒ ศึกษาบทบาทการเผยแพร่ธรรมของพระราชาณาจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล), หลวงปู่ดุลย์ ถือกำเนิด ณ บ้านปราสาท อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๔๓๐ ตรงกับวันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรพชา อุปสมบท ณ พัทธสีมา วัดชุมพลสุทธาวาส ในเมืองสุรินทร์ ปฏิบัติกัมมัฏฐานครั้งแรกกับหลวงปู่ แอ้วดคอคโค ซึ่งอยู่ชานเมืองสุรินทร์ วิธีการเจริญกัมมัฏฐานในสมัยนั้น ก็ไม่มีวิธีอะไรมากมายนัก วิชาที่หลวงปู่แอสอน “ขออัญเชิญปฏิบัติทั้ง ๕ จงมาหาเรา” จากมหานิกายเดิมมาปฏิบัติเป็นธรรมยุตติกนิกาย ทางคณะสงฆ์ธรรมยุต โดยเฉพาะพระธรรมปาโมกข์ (ติสฺโส อ้วน) เจ้าคณะมณฑลในขณะนั้น ดังนั้น ใน พ.ศ. ๒๔๖๑ ขณะเมื่ออายุ ๓๑ ปี ท่านจึงได้ยุติจากนิกายเดิมมาเป็นพระภิกษุในธรรมยุตติกนิกาย ณ พัทธสีมาวัดสุทัศน์ จังหวัดอุบลราชธานี หลังออกพรรษาแล้วท่านอาจารย์มั่นได้ออกธุดงค์ มีภิกษุ ๒ รูป คือ พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโมกับหลวงปู่ดุลย์ จึงตัดสินใจสละทั้งการสอนการเรียน ออกธุดงค์ติดตามพระอาจารย์มั่นไปทุกแห่ง จนตลอดฤดูกาลนอกพรรษา ทุกท่านปฏิบัติตามปรารภความเพียรอย่างอุกฤษฏ์แรงกล้า ปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของท่านปรมาจารย์อย่างดี ครั้งนั้น บริเวณแห่งนั้นเป็นสถานที่ทุรกันดาร เคลื่อนกล่นไปด้วยสัตว์ป่าที่ดุร้าย ไข้ป่าก็ชุกชุมมาก ขากที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้

ในมัชฌิมวัยท่านปฏิบัติธรรม ณ ป่าท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์นี้เอง การปฏิบัติธรรมของหลวงปู่ดุลย์เป็นไป เพื่อความสำรวม ละความกำหนัด ละความยินดี เพื่อความดับทุกข์

ปัจฉิมวัยท่านได้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องดังงามอยู่ภายใต้ผ้ากาสาวพัสตร์เป็นเวลานานถึง ๖๔ พรรษา ท่านประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีงามของพระธุดงค์ตลอดเวลาที่ท่านได้เที่ยวจาริกเผยแผ่พระธรรมคำสอนในด้านวิปัสสนาธุระนั้น หลวงปู่ดุลย์ปฏิบัติตนเป็นเนื่อานุญของโลก ท่านเป็นพุทธสาวกอย่างแท้จริง ได้บำเพ็ญประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์พระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์แบบ ท่านละสังขารลง ตาม สภาวธรรม เมื่อ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

บทบาทการเผยแพร่ธรรมของหลวงปู่ดุลย์ได้ยึดถือปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์ คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส มีบทบาทและเป้าหมายการสอนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้กลอุบายและบทบาทต่าง ๆ ให้เข้าใจ ปรัชญา ปฏิบัติ ปฏิเวธ

๕.๑.๓ วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ของพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) ท่านหลวงปู่ดูลย์ นั้น เป็นที่ทราบกันดีว่าความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดี ในสิ่งเร้นลับเหลือวิสัยที่ดีในเรื่องฤกษ์ยามยามดีต่างๆ ท่านไม่เอามาเป็นสาระในด้านจิตใจ ซึ่งเป็นที่รู้กันทั่วไปจากอาการที่ปรากฏทางร่างกาย ทางวาจาของท่านนั่นเอง แต่ให้เชื่อการกระทำ หมายถึง การทำความดี ความสุจริต คือ ความประพฤติชอบ ประกอบด้วยมนุษยธรรม ทำด้วยกาย วาจา ใจคำสอนหลวงปู่ท่านสอนให้รักษาศีล ให้ทาน เจริญภาวนา เหมือนกันหมดทุกคน การเผยแผ่ธรรมะ การชี้แจงหลักธรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) บุคลาธิษฐานเทศนา เทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรมแสดงโดยยกคนขึ้นอ้าง ยกคนเป็นหลักฐานในการอธิบาย

๒) ธรรมาธิษฐานเทศนา เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง ยกหลักธรรมเป็นที่ตั้ง สำหรับศิษยานุศิษย์ที่เป็นภิกษุสามเณร และปรารถนาจะเจริญงอกงาม อยู่ในบวรพุทธศาสนานั้น หลวงปู่จะชี้แนะแนวทางดำเนินปฏิบัติไว้ ๒ แนวทาง ซึ่งท่านให้ความเห็นว่า ผู้ที่จะเป็นศาสนทายาทนั้น ควรทำการศึกษาทั้งสองด้านคือ ทั้งปริยัติและปฏิบัติ หลักคำสอนทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้นเป็นเพียงอุบายให้คนทั้งหลายหันมาดูจิตนั่นเอง คำสอนของพระพุทธองค์มีมากมายก็เพราะเกิเลสมีมากแต่ทางที่ดับทุกข์ได้มีทางเดียว คือการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน และยังค้นพบธรรมะที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ตลอดจนรู้ซึ่งถึงแก่นแท้ของหลักธรรมทั้งหลาย จนจับใจความอริยสัจแห่งจิต สิ่งที่หลวงปู่ปฏิบัติอยู่ประจำ คือ นิสสัย ๔ อย่าง การมียถาลาภสันโดษ มีกายวาจาใจ บริสุทธิ์ และมีขันติธรรมสูง เป็นคุณธรรมที่นำชีวิตให้สงบสุข

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษา วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวเนื่องกับงานวิจัย ๒ ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางสังคม

เรื่อง “วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)” สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

๑) เดือนมีนาคม ๒๕๐๓ มีพระสงฆ์หลายรูป ทั้งฝ่ายปริยัติและฝ่ายปฏิบัติได้เข้ากราบหลวงปู่เพื่อรับโอวาทและรับฟังการแนะแนวทางธรรม หลวงปู่ได้กล่าวปรัชญาธรรมไว้ให้คิดด้วยว่า “คิดเท่าไรๆ ก็ไม่รู้ ต่อเมื่อหยุดคิดได้จึงรู้ แต่ต้องอาศัยความคิณนั้นแหละจึงรู้”

๒) หลวงปู่ท่านเป็นผู้ที่มีความอดทนสูงไม่เคยบ่นแม้จะนั่งอยู่ในงานนานๆ หลวงปู่จะใช้ ขันติธรรมเป็นที่ตั้ง อากาศจะร้อนอบอ้าวอย่างไรก็ตาม หรือเวลาอาหารไม่ตรงตามเวลา จะหิวกระหายแค่ไหน ก็ไม่เคยบ่น ตรงกันข้ามหากพระเถระรูปใดเป็นเจ้ากี้เจ้าการ จีบ้นให้คนอื่นเอาใจ หลวงปู่มักปรารภให้ฟังว่า “แค่นี้ทนไม่ได้หรือ ถ้าแค่นี้ทนไม่ได้จะเอาชนะกิเลสตัณหาได้อย่างไร” หลวงปู่ท่านเน้นให้มีขันติ คือ ความอดทน

๓) หลวงปู่ท่านสอนพุทธศาสนิกชนเสมอทั้งหมด การปฏิบัติธรรมไม่จำเป็นต้องเดินทางไปที่ไหน ท่านกล่าวว่า “กายยาว ๑ หนา ๑ กีบแค่นี้ เป็นตัวธรรม เป็นตัวโลก เป็นที่เกิดแห่งธรรม เป็นที่ดับแห่งธรรม เป็นที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้อาศัยบัญญัติไว้ซึ่งธรรมทั้งปวง แม้ใครใคร่จะปฏิบัติธรรมก็ต้องปฏิบัติที่กายและใจเรา นี้ หาได้ปฏิบัติที่ไหนไม่”

๔) คำสอนของหลวงปู่ดูลย์ อตุโล ที่ท่านแนะนำพร่ำสอนต่อผู้ที่มาขอแนวทางการปฏิบัติจากท่าน คือ สติ สมธิ ปัญญา ให้เอาประพจน์ปฏิบัติ

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในภavnานี้ ควรศึกษาชีวประวัติของพระสาขปฏิบัติให้เข้าใจหลักการปฏิบัติ และควรศึกษาแต่ละสำนักที่ปฏิบัติให้เข้าใจ ดังนี้

๑) ควรศึกษาการปฏิบัติของพระในประเทศพม่าที่มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบพระสาขปฏิบัติในพม่า กับ ประเทศไทย และลาว กัมพูชาที่เป็นเถรวาทด้วยกัน

๓) พระเถรที่บวชมาแล้วในพระพุทธศาสนาควรศึกษาปริยัติคู่กับปฏิบัติ ด้านปริยัติศึกษานักธรรม บาลี ไวยากรณ์ เรียนรู้ศีล ธรรม วินัย เพื่อนำไปประพจน์ปฏิบัติ, ด้านปฏิบัติ ท่านให้เน้นหนักการปฏิบัติสายกัมมัฏฐานจะเป็นทางฝึกกายฝึกจิตให้เข้าถึงหลักธรรมที่แท้จริง

๔) ควรศึกษาเหตุจิตให้เข้าใจ คือ ๑) ปัญจทวารวิชชนจิต ๒) มโนทวารวิชชนจิต ๓) หลิตุปปาท เป็นหัวข้อทำวิจัยต่อไป